

МОНГОЛЫН ЭМЭГТЭЙЧҮҮДИЙН УЛС ТӨРИЙН ОРОЛЦООНЫ ӨНӨӨГИЙН БАЙДЛЫН ШИНЖИЛГЭЭ

Я.Төгөлдөр

ШУТИС-ийн НТС-ийн ОНХА, Улс төр судлалын профессорын баг

Хураангуй: 1990-ээд оны дунд үеэс эхэлсэн феминизмийн шинэ давалгаа Зүүн Европ, Ази, Номхон далайн бүсэд өрнөж, уг нөлөөгөөр Монголын эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны талаарх судалгаа шинжилгээний ажил идэвхжиж байна. Энэ үйл явц нь аливаа улс орны улс төрийн систем, сонгуулийн хэлбэр, соёл, уламжлал, эдийн засаг болон техник технологийн дэвшил, олон нийтийн хэвлэл мэдээлэл, иргэд сонгогчдын зан үйл гэх мэт олон хүчин зүйлээс хамааран явагддаг. Иймд Монголын эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны өнөөгийн байдалд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг нийгмийн шинжлэх ухааны фактар анализын аргаар дүн шинжилгээ хийж тулгамдаж буй асуудлыг хөндөн гаргахыг хичээлээ.

Түлхүүр үг: *эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоо, нөлөөлөх хүчин зүйлс, шалтгаан үр дагавар*

Оршил

Ардчиллын онолд төрийн бодлого, шийдвэрт иргэдийн улс төрийн оролцооны ач холбогдлын талаар судалж, нийгмийн төлөөллийг шийдвэр гаргах үйл явцад жинхэнэ утгаар нь оролцуулж ардчиллын мөн чанарыг хангах арга замыг эрэлхийлж байна. Иймд иргэдийн улс төрийн оролцоог дээшлүүлэх асуудалд улс төрийн тэгш байдлын тухай хөндөгдөж, улмаар хүйсийн хандлагатай судалгаа шинжилгээ улс төрийн шинжлэх ухаанд анхаарал татаж байна.

Монгол улсад ч иргэдийн улс төрийн оролцооны асуудалд эмэгтэйчүүдийн төлөөлөл, байр суурийг дээшлүүлэхэд нэг талаас төр засгийн тогтвортой бодлого нөлөөлөх боловч нөгөө талаас нийт сонгогч эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны хэлбэр, түвшин, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлсийг тандан судлах хэрэгтэй юм.

Судалгааны ажлын зорилго:

- Онолын суурь ойлголтод тулгуурлан эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоонд нөлөөлөх хүчин зүйлсийн хамаарлын схем боловсруулах
- Судалгаанд Монголын эмэгтэйчүүдийн улс төрд хандах хандлага, байр суурийг тодруулж, шийдвэр гаргах түвшиний оролцоог дээшлүүлэх талаарсанал, зөвлөмжийг боловсруулах болно.

Судалгааны арга:

1. Судалгааны асуулга боловсруулахдаа (Likert, Bardis) үнэлгээний загварыг ашигласан.
2. Судалгааны нийт 88 асуулга нь дараах бүрдэл хэсгүүдээр боловсруулагдсан.

Үүнд:

- I. Эмэгтэй сонгогчдын ерөнхий мэдээлэл
- II. Эмэгтэй сонгогчдын улс төрийн оролцооны хэлбэр
- III. Эмэгтэй сонгогчдын улс төрийн талаарх ойлголт, хандлага

IV. Эмэгтэй сонгогчдын улс төр, эдийн засаг, соёлтой холбоотой хэсэг гэсэн 4 дэд хэсэгт хуваасан.

Уг судалгааг SPSS11.5 судалгааны программаар хүчин зүйлийн шинжилгээг ашиглан судалгааны үр дүнг гаргасан. Судалгааны асуулгыг хувь хүний, соёлын, улс төрийн хүчин зүйлээр нь ангилж, хүчин зүйлийн шинжилгээг хийхдээ 88 асуултаа 4 хэсэгт хуваан, Бартлетийн загварын нэгээс их үзүүлэлтүүдийг сонгон авсан.

Монгол Улсын сонгуулийн эрх бүхий иргэн гэж арван найман нас хүрсэн, Иргэний хуулийн¹³⁴ 15.1-д заасан эрх зүйн бүрэн чадамжтай иргэнийг сонгуулийн эрхтэй сонгогч гэж үздэг. 2012 оны байдлаар нийт сонгогчдын 50,3 хувь буюу 985194 мянга нь эмэгтэй сонгогчид эзэлж байна. Иймд нийт сонгогч эмэгтэйчүүдээс судалгааны түүврийн олонлог болгож 662 эмэгтэй сонгогчдоос асуулгын анкетаар судалгаа авсан. Судалгаа санамсаргүй түүврийн аргыг хэрэглэхдээ нийт эмэгтэй сонгогчдын нэрийн жагсаалтад бүртгэгдсэн насны үзүүлэлтэд тулгуурлаж түүврээ сонгон авсан. Насны бүтцээр нь авч үзвэл 18-29 насны эмэгтэй сонгогчид 24,9 хувьтай, 30-49 насны эмэгтэйчүүд 51,1 хувьтай, 50-59 насны эмэгтэйчүүд 19,7 хувь, 60-аас дээш насных нь 4,3 хувийг эзэлж байна.

Судалгааны таамаглал нь:

Судлаач Вики Рендалын үзсэнээр улс төрд оролцох гэдэг нь хувь хүний улс төрийн идэвх, ухамсартай холбоотой тиймээс эрчүүд давамгайлсан улс төрийн намын бүтэц, бүрэлдэхүүнд эмэгтэйчүүдийн оролцоо, нөлөөллийг дээшлүүлэхэд тэдний улс төрийн талаарх төсөөлөл, итгэл үнэмшил, үнэлэмжийг тодруулах нь зайлшгүй хэрэгтэй гэж үзсэн¹³⁵. Иймд монголын эмэгтэйчүүдийн улс төрийн хандлага, зан байдлыг судалж улс төрд оролцох эмэгтэйчүүдийн өнөөгийн төлөв, боломжийг авч үзэх нь судалгааны ажлын ач холбогдлыг нэмэгдүүлэх болно гэж үзсэн.

Эмэгтэйчүүдийн улс төрд оролцох сэдлийг идэвхжүүлэхэд Нордик орнуудын улс төрийн загварт эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоонд нөлөөлөх хүчин зүйлсийг үндсэн гурван хүчин зүйлийн хамаарал, шалгуураар авч үздэг. Энэ нь улс төрийн институцийн хүчин зүйл, эдийн засгийн хүчин зүйл, соёлын хүчин зүйлүүдийн шалгуурууд, мөн тодорхой арга замуудыг /квот, нөөц суудал, хуулийн зохицуулалт гэх зэрэг/ хэрэглэдэг¹³⁶. Үүнээс гадна хувь хүний хүчин зүйл нь улс төрийн оролцоонд чухал нөлөөтэй гэх судлаачдын дүгнэлтийг¹³⁷ дөрөв дэх гол нөлөөлөх хүчин зүйл хэмээн авч үзэж дараах таамаглал бүхий загварчлалыг гаргасан.

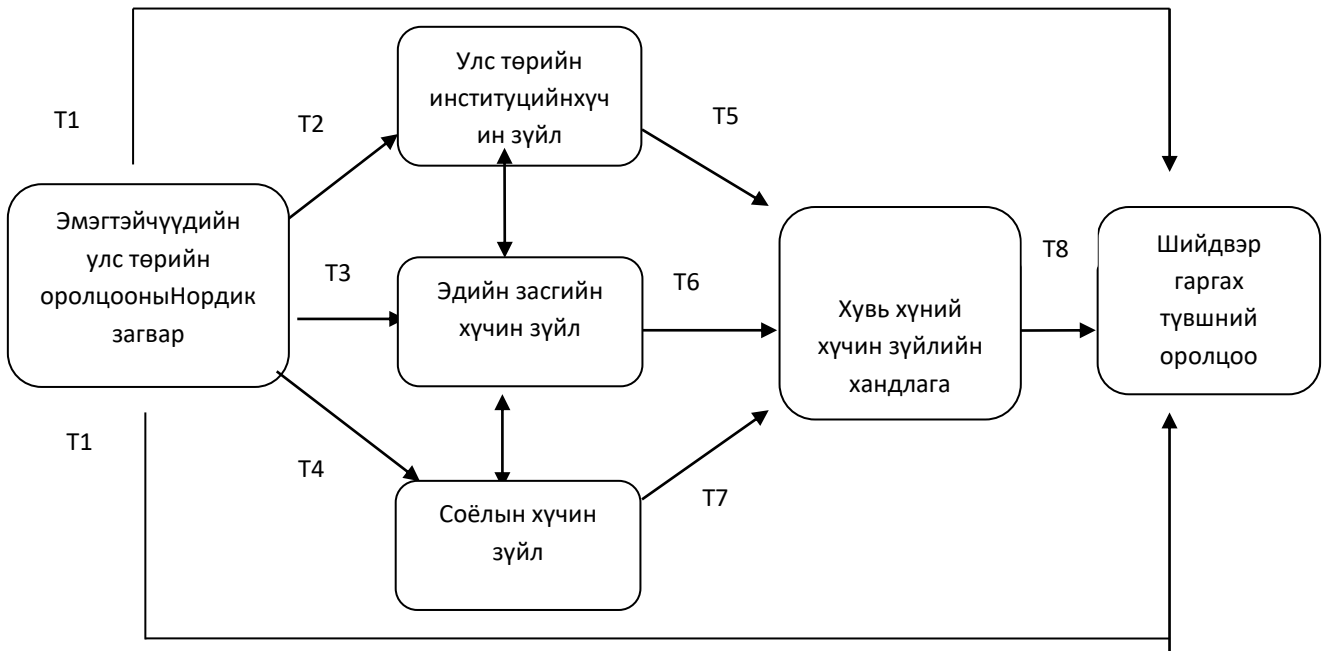
¹³⁴Иргэний хууль. 15.1. Иргэний эрх зүйн бүрэн чадамж буюу иргэн өөрийн үйлдлээр өөртөө эрх олж авах, үүрэг бий болгох чадвар насанд хүрснээр буюу 18 наснаас бий болно” гэж заажээ.

¹³⁵David Marsh and Gerry Stoker. *Theory and Methods in Political Science*. 3rd ed. NY. 2010. p 122

¹³⁶Nordic Gender Institute Gender and power in the Nordic countries- with focus politics and business. 2011:1. p86

¹³⁷*Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*, Journal. 2007. p15

Таамаглаж буй эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны загвар

Дээрх загварчлалд үндэслэн дараах таамаглалуудыг дэвшүүлсэн болно.

Үүнд:

- Таамаглал1 (T1).Эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны Нордик загвар нь эмэгтэйчүүдийн улс төрийн шийдвэр гаргах түвшний оролцоонд шууд эерэг нөлөөтэй;
- Таамаглал2 (T2).Эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны хүчин зүйлийн загвар нь улс төрийн институцийн хүчин зүйлд эерэг нөлөөтэй
- Таамаглал3 (T3).Эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны хүчин зүйлийн загвар нь нийгэм эдийн засгийн хүчин зүйлд эерэг нөлөөтэй
- Таамаглал4 (T4).Эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны Нордик загвар нь нийгэм соёлын хүчин зүйлд эерэг нөлөөтэй
- Таамаглал 5 (T5). Институцийн хүчин зүйлийн эерэг нөлөө нь хувь хүчин зүйлд харилцан эерэг нөлөөтэй
- Таамаглал6 (T6). Эдийн засгийн хүчин зүйлийн хандлага нь хувь хүний улс төрд хандах хандлагыг улс төрийн шийдвэр гаргах түвшний оролцоонд хүргэх нөлөөтэй
- Таамаглал7 (T7).Соёлыг хүчин зүйлийн эерэг нөлөө нь хувь хүний улс төрд хандах хандлагыг улс төрийн шийдвэр гаргах түвшний оролцоонд хүргэхээрэг нөлөөтэй
- Таамаглал8(T8).Хувь хүний хандлагыг идэвхжүүлснээр улс төрийн шийдвэр гаргах түвшний оролцоонд эерэг нөлөөтэй

Дээрх таамаглалуудыг дэвшүүлэн судалгааны ажлын үр дүнд шинжилгээ хийснээр Монголын сонгогч эмэгтэйчүүдийн улс төрд хандах хандлага, оролцооны хэлбэр, түвшинд хүйсийн тэнцвэрт байдлыг бий болгоход гол

нөлөөлөх хүчин зүйлсийг тодруулж, улмаар улс төрийн салбарт жендэрийн тэгш байдлын талаархи бодлого, төлөвлөлтийг сайжруулах боломжтой юм.

Судалгааны үр дүн

Нийт судалгаанд оролцогчдыг статистикийн мэдээлэл дэх сонгогчдын насны бүтцийн дагуу түүврийг сонгосон бөгөөд улс төрийн оролцоонд хувь хүний хүчин зүйл болох нас, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт чухал хүчин зүйл гэж судлаач Конвэй, С.Верба, Н.Ний, А.Сен нарын онцлон дурдсаныг авч үзэж судалгаанд харьцуулалт хийхийг зорьсон. Судалгаанд оролцогчдын насны бүтэц, ерөнхий мэдээллийг дараах хүснэгтэд хураангуйлан харууллаа.

Хүснэгт №.2

Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл

Судалгаанд оролцогчдын ерөнхий мэдээлэл		Хувь	Судалгаанд оролцогчдын мэдээлэл	Хувь	
Хүйс	Эмэгтэй	Нийт хүн амын 50,3	Хүүхдийн тоо	1 хүүхэдтэй	18,4 %
	18-25			18,1%	2 хүүхэдтэй
Нас	26-30	18,7%		3 хүүхэдтэй	9,4%
	31-40	28,1%		4 хүүхэдтэй	2,4%
	41-50	23,9%		5 хүүхэдтэй	1,5%
	51-60	7,3%		Албан тушаал	Удирдах албан тушаал
	61 дээш	3,9%	Дунд түвшний удирдах албан тушаал		21,8 %
		Үйлчилгээний албанд	5,1%		
Гэрлэлтийн байдал	Ганц бие	26,9%	Боловсролын түвшин	Бүрэн дунд	21,1 %
	Гэр бүлтэй	64,4%		Дипломын зэрэг	10,9 %
	Салсан	3,6%		Бакалавр	46,8 %
	Бэлэвсэн	2,1%		Магистр	16,6 %
	Нийт	97,3%		Доктор	3,9%
				Шинжлэх ухааны доктор	3%

Судалгааны эхний хэсэгт Монголын эмэгтэйчүүд дунд хүйсийн тэгш бус ялгаварлан гадуурхах асуудлыг хөндөж гэр бүл, ажлын байр, нийгмийн харилцаа, өмчийн харилцаа, уламжлал, соёлын харилцаанд, аливаа өрсөлдөөнд эмэгтэй та хүйсийнхээ үүднээс ямар нэг дарамт, гадуурхагдах тохиолдол мэдэрч байсан уу? гэж асуухад дараах үр дүн гарсан.

Хүснэгт № 3.

Эмэгтэй хүн гэдэг үүднээс ялгаварлан гадуурхагдах тохиолдол байсан уу?

Хариултууд	Хувь
Тохиолддог	3,3 %
Хаяа тохиолддог	12,4 %
Тохиолдоггүй	78,5 %

Энэ асуултыг нийт санал өгсөн эмэгтэйчүүдийн дийлэнх нь буюу 78,5хувиас дээш тохиолддоггүй гэсэн хариулт өгсөн байна. Үүнээс үзэхэд Монголын эмэгтэйчүүд ямар нэг илт дарамт шахалтгүй, ялгаварлан гадуурхах тохиолдол бага байгаа нь манай орныг эмэгтэйчүүдэд ээлтэй орон гэсэн дүгнэлттэй давхцаж болохоор байна¹³⁸. Харин эдгээр асуулгад тодруулах анализ хийж үзэхэд нийгмийн харилцаа, өрсөлдөөн, уралдаан тэмцээнд эмэгтэй хүйсийнхээ үүднээс гадуурхагдаж үзээгүй, харин гэр бүлийн хүрээнд, ажлын байранд хааяа, мөн шууд дарамт шахалт үзэх тохиолдол байдаг гэж нийт судалгаанд оролцогчдын 15,7 хувь нь үзжээ. Хэдий тийм ч эмэгтэйчүүдийн олонх нь өөрсдийгөө бие даасан иргэн хүн гэдэг статусыг шууд илэрхийлж, 80 хүртэлх хувь нь огт гадуурхагдах, дарамт шахалт үзэх тохиолдол байхгүй гэж үзсэн нь ардчилсан улс төрийн дэглэмийн үр дүн гэж үзэж болохоор байна.

Судалгаанд эмэгтэйчүүдийн улс төрд хандах хандлага, улс төрийн талаарх мэдлэг, үнэлэмжийг авч үзсэн.

Хүснэгт №4.

Хүчин зүйл 1. Хувьхүнийулс төрд хандах хандлагыгилэрхийлсэнбайдал

д/д	Хүчин зүйлийн хариултууд	Eigenvalues	Extraction
1	Улстөрдэмэгтэйчүүдихсонгогдсоноорээрэгүрдүнгарна	1	21,865
2	Эмэгтэйнэрдэвшигчидэрчүүдээсдутахааргүйбайсанболохоорн ьдэмжсэн	1	17,732
3	Эмэгтэйчүүдийнболовсролнэмэгдэжбиедаасан, хэнээс ч хамааралгүйбайххүсэлтэйхолбоотой.	1	11,449
4	Эмэгтэйулс төрчийгдэмжиж, санал өгч байсан	1	9,550
5	Ажлынамжилтсайтайболовсролөндөртэйхүүхнүүдулстөрдордо г	1	7,344
6	Улстөрднайзхүүхнүүдээ, ойр дотны эмэгтэйчүүдийгдэмжихньбага байсан	1	6,749
7	Эмэгтэйчүүдэрчүүдийнадилнөхцөлтэйулстөрдоролцохньзөв	1	5,933
8	Улстөрийгбагазэрэг л сонирхдог	1	5,346

¹³⁸“Жендерийн мэдрэмжтэй төсөв” сэдвийн хүрээнд хийгдсэн судалгаа. НҮБХХ. 2002 он

Үүнээс үзэхэд эмэгтэйчүүдийн олонх нь улс төрд хандах хандлага нь идэвхтэй биш, улс төрийг сонирхох нь бага, улс төрд оролцож буй бусад эмэгтэйчүүдийг хөндлөнгийн байр сууринаас ажигласан өөрөөсөө хол хөндий мэт хандлага харагдаж байна. Гэсэн хэдий ч улс төрд орсон эмэгтэйчүүдийн тухай төсөөлөл нь эерэг үнэлэмжтэй, эмэгтэйчүүд бие биенээ дэмжих хандлага харагдаж байна. Үүнийг тоон анализаар тодруулан үзэхэд эмэгтэй нэр дэвшигчийг дэмжиж байсан гэжнийт судалгаанд оролцогчдын 69,7% хариулсан, эрчүүдээс дутахааргүй чадалтай эмэгтэйчүүд байсан учраас дэмжсэн гэж 49,7 % нь үзжээ. Энэ дүн 2011 оны 3 сарын ЖТБҮХорооны захиалгат судалгаанд эмэгтэйчүүдийн бие биенээ дэмжих хандлага нь 70%-тай байсантай давхцаж байна¹³⁹. Түүнчлэн эмэгтэйчүүд улс төрд ороход ямар нэг дэмжсэн хөшүүрэг гэхээсээ илүү эрчүүдтэй адил тэнцүү өрсөлдөж улс төрд орох нь зөв гэж 68,6% үзэж, улс төрд ажлын амжилт сайтай боловсрол өндөртэй эмэгтэйчүүд ордог гэсэн хандлагыг 28,4 % нь илэрхийлж байна. Үүнээс эмэгтэйчүүдийн улс төрийн хандлага эерэгээр өөрчлөгдөж байгаа ч нөгөө талаасаа ихэнх эмэгтэйчүүд улс төрийн амьдралд хөндлөнгийн үзэгч, ажиглагч мэт хандаж буй нь нийт эмэгтэйчүүдийн улс төрийн боловсрол, улс төрд ойрхон байх сэдлийг дээшлүүлэх кампанит ажлуудыг өргөн хүрээтэй хийх хэрэгтэй гэж харагдаж байна.

Судалгаанд эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны хэлбэрүүдийг нийт 20 асуултаар оролцогчдоос асуухад хүчин зүйлийн шинжилгээний нэгээс их дараах хэлбэрүүд гарсан.

Хүснэгт №5

Хүчин зүйл 2. Эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцооны хэлбэрүүд

д/д	Хүчин зүйлүүд	Eigenvalues	Varimax	Cumulative explained proportion
1	УИХ-ын сонгуулийн оролцож байсан	3,792	18,060	18,060
2	Өлсгөлөнд оролцож байсан	2,093	9,968	28,027
3	Эсэргүүцлийн жагсаал цуглааны үйл ажиллагааг дэмжиж хандив өгч байсан	1,986	9,456	37,483
4	Орон нутгийн сонгуульд оролцдог	1,333	6,346	43,829
5	Олон нийтийн мэдээллийн хэрэгсэлээр үзэл бодлоо илэрхийлж байсан	1,119	5,327	49,156
6	Хороо, дүүрэгт улс төрийн албан тушаал эрхэлж байсан	1,103	5,250	54,407

¹³⁹Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн оролцооны талаархи олон нийтийн санаа бодол судалгааны үрдүн. 2011 оны 3 сарын 4-ны тайланд

Эндээс *varimax* коэффициентийн хэмжээ нь 18,06 буюу хүчин зүйлсийн дотроос тоон үзүүлэлт нь хамгийн өндөр хувьтай УИХ-ын сонгуулийн оролцоо, мөн коэффициентийн хэмжээ нь 6,34 буюу орон нутгийн сонгуулийн оролцоо өндөр байгаа нь эмэгтэйчүүдийн улс төрийн идэвх нь сонгуулийн оролцоогоор хамгийн их идэвхжиж байна. Энэ хоёр үзүүлэлтийн тоон утга нь бусад үзүүлэлтээс нэг дахин их байгаа нь эмэгтэйчүүдэд уламжлалт улс төрийн оролцооны хэлбэр зонхилж байна. Нэг талаар эмэгтэйчүүдийн сонгуулийн оролцоо өндөр байгаа нь сайн талтай ч, нөгөө талаас эмэгтэйчүүдийн олонхи нь сонгуулиас өөр оролцооны хэлбэрийг илүүд үзэхгүй, эсвэл оролцох бололцоо сул байна гэж үзэж болохоор байна.

Харин дараагийн хүчин зүйлийн коэффициентийн хэмжээ нь 9,96-тай улс төрийн өлсгөлөнд оролцож байсан үр дүн нэлээд сонирхол татаж, бусад оролцооны хэлбэрээс бага байх гэсэн таамаглал алдаа байлаа. Эмэгтэйчүүд улс төрийн оролцооны илүү хурц хэлбэрт өөрсдийгөө золиосолж чадахаар тэмцэгч байж үзэл бодлоо хамгаалагч, тууштай гэдгийг харуулсан үр дүн гарсан. Өлсгөлөнд оролцож байсан хүчин зүйлийг насны бүтцээр нь авч үзэхэд бүрэн дунд боловсролтой 31-40 насны эмэгтэйчүүдийн 66,7% нь өлсгөлөнд оролцож байсан дүн гарсан.

Мөн эсэргүүцлийн жагсаал цуглааны үйл ажиллагааг дэмжиж хандив өгч байсан нь гэж коэффициентийн хэмжээ 9,45-тай хүчин зүйл нь эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн хараат бус байдал сайжирсан гэхээсээ илүүтэд зөвхөн гэр бүлээс гадна зөв гэж үзсэн нийгмийн асуудалд дэмжлэг үзүүлдэг нь харагдаж байна. Мөн тавд 5,32 коэффициентийн хэмжээ нь эмэгтэйчүүдийн өөрийн гэсэн үзэл бодлоо илэрхийлдэг идэвхтэй хандлага илэрч байна, мөн аливаадажил хэрэгч, шүүмжлэлтэй хандаж асуудлыг шударгаар илэрхийлж чаддаг нь харагдаж байна.

Үүнээс дүгнэхэд төр засгаас гарч буй шийдвэр эмэгтэйчүүдийг улс төрийн үйл явцад сэтгэл хангалуун бус, улс төрд татан оруулж буй сэдэл нь эсэргүүцсэн, үл хүлээн зөвшөөрсөн хэлбэрүүд зонхилж байгаагаас харахад Монголын улс төрд дийлэнх олонх нь эрчүүд давамгайлсан бүрэлдэхүүнээс улс төрийн шийдвэр оновчгүй, үр дүн нь хүртээмжгүй байгаагийн илрэл гэж үзэж болохоор байна. Мөн өнөөдрийн Монголын нийгэмд үүссэн эмэгтэйчүүд, хүүхэд, гэр бүлийг дэмжсэн нийгмийн хамгааллын бодлого, түүний хэрэгжилт хангалтгүй байна. Үүнээс шалтгаалан эмэгтэйчүүд улс төрийн амьдралд оролцохоос илүү гэр бүлийн ачаалал их, ажил үүргийн уламжлалтхуваарилалтаас шалтгаалан эмэгтэйчүүдийн хувьд завгүй байх нөхцөл бүрдсэн байна.

Мөн судалгаанд хороо, дүүрэг зэрэгт улс төрийн албан тушаал эрхэлж байсан гэсэн 5,25 коэффициентийн хэмжээ нь эмэгтэйчүүд улс төрийн анхан шатны нэгжид хамгийн их хувийг эзэлдэг бусад судалгааны дүнтэй таарч байна. Судлаач Л.Милбрэдийн үзсэнээр улс төр бол өөрөө шаталсан бүтэцтэй бөгөөд түүнийг дамжиж түвшин ахидаг гэвэл монголын эмэгтэйчүүд анханшатны түвшинд хүрээд зогсонги байдалд ороод байна уу гэсэн дүгнэлтэнд хүрэхээр байна. Мөн нөгөө талаас улс төрийн албан тушаал эрхэлж буй энэ тоо шууд утгаараа улс төрийн намын гишүүнчлэлийг илэрхийлдэг. Үүнийг тодруулан үзэхэд нийт судалгаанд оролцогчдын 71,9% нь аль нэг намын гишүүн байна. Иймд Монголын эмэгтэйчүүд улс төрийн амьдралаас хол хөндий байна гэж үзэх үндэслэл харагдахгүй байна. Гэвч улс төрийн намын гишүүнчлэлээс дээш оролцооны түвшин нэмэгдэж чадахгүй байгаа нь улс төрийн намын дотоод

ардчилал, нөгөө талаас эмэгтэйчүүдийн манлайллын асуудалтай холбоотой гэж үзэж болох юм.

Эцэст ньдээрх хүчин зүйлийн шинжилгээг нэгтгэн үзвэл эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоонд сонгуулийн оролцоо илт давамгайлсан, улс төрийн оролцооны “шилжилтийн түвшин” зонхилсон гэж үзэж болохоор байна. Түүнчлэн хүчин зүйлийн шинжилгээнд эмэгтэйчүүд үзэл бодлоо илэрхийлж төр засгийн шийдвэр оновчтой байхыг шаардаж байна. Улс төрийн шийдвэр гаргах үйл явцад эмэгтэйчүүдийн орон зай үгүйлэгдэж улс төрийн намд эмэгтэйчүүдийн талаар баримтлах бодлого, шийдвэрт шинэчлэл хэрэгтэй байгааг уг шинжилгээ харууллаа.

Судалгаанд оролцож буй эмэгтэйчүүдээс нийгэм соёлын уламжлал хүйсийн тэгш бус байдалд нөлөөлж буй эсэхийг тандсан нийт 10 асуултаас хүчин зүйлийн шинжилгээний үр дүнд дараах 5 хүчин зүйл гарсан.

Хүснэгт №6

Хүчин зүйл 3. Соёлын хүчин зүйлийн хандлага

д/д	Хүчин зүйлийн хариулт	Eigenvalues	Varimax	Cumulative explained proportion
1	Эмэгтэйхүнууловооны тахилгазэрэгт оролцожболдоггүйгсайнмэдэхгүй ч дагажмөрддөг	1,478	14,784	14,784
2	Буддыншашнызанүйлэмэгтэйчүүдэд тэгшбусханддаггэдэгтээсаналнийлэхгүйбайсан	1,396	13,962	28,746
3	Ууловоонытахилгазэрэгтэмэгтэйчүүдоролцохгүйбайхуламжлалзөв гэж үзсэн	1,265	12,649	41,395
4	Гэр бүл, ажлын амжилт альальньминийхувьдсайнбайгаа	1,185	11,846	53,241
5	Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүд бага байгаа нь уламжлал, соёлын ялгаатай холбоотой гэдэгтээ санал нийлсэн	1,047	10,473	63,714

Хүчин зүйлсийн дотроос хамгийн өндөр хувьтай гарсан “Эмэгтэйхүнууловооны тахилгазэрэгт оролцожболдоггүйгсайнмэдэхгүй ч дагажмөрддөггэсэн хандлагыг тоон анализаар нарийвчлан үзэхэд 39,3% нь ер нь дагаж мөрддөг гэж үзсэн, мөн 3-т байгаа “Ууловооны тахилгазэрэгтэмэгтэйхүн оролцохгүйбайхуламжлал”зөв гэж тоон анализаар 53,5% үзсэн нь эмэгтэйчүүдийн ихэнхи энэ соёлын зан үйлийг дагаж мөрдөх нь хүйсийн тэгш бус хандлага гэж огтхон ч үзэхгүй байна. Энэ хандлагыг шашны зан үйлтэй холбож асуухад буддын шашин эмэгтэйчүүдэд тэгш бус ханддаг гэсэн асуултыг хүлээн зөвшөөрөхгүй, санал нийлэхгүй байна гэж 61,6% нь үзжээ. Үүнээс үзэхэд эмэгтэйчүүд уламжлалт соёлоо хүндэтгэн дагадаг үүнийг ямар нэг тэгш бус хандлага гэж үзэхгүй байгаа нь харагдаж

байна. Гэхдээ дараагийн хүчин зүйлийн агуулга эндээс шууд дүгнэлт хийж болохгүйг харуулна.

Энэ хэсгийн хүчин зүйлийн шинжилгээнд эмэгтэйчүүдийн өөрсдийнх нь хандлагыг тандсан бодомж оруулсан. Асуулгын дүнгээс дээрх уламжлалт зан үйлийг дагадагхэсэг нь либераль бие даасан эмэгтэйчүүд гэдгийг илтгэсэн асуулга орсон нь сонирхол татаж байсан. Тухайлбал, Бодитамьдралдээртаалийгньилүүхэрэгжүүлдэгвэ?” гэсэн бодомжоос эмэгтэйчүүдийн 63,1 хувь нь гэр бүл, ажлын амжилтаа хамтад ньавчявахыгхичээдэгбаальальньминийхувьдсайнбайгаа гэж өөрсдийгөө дүгнэн үзсэн байна. Мөн үүний дараа “Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүд бага байгаа нь уламжлал, соёлын ялгаатай холбоотой гэдэгтээ санал нийлж байна гэж тоон анализаар 57,1 хувь нь үзснээр улс төр дэх хүйсийн тэгш бус харьцааг хүлээн зөвшөөрч нийгэмд тогтсон ойлголтыг өөрчлөх хандлага илэрч байсан.Эндээс дүгнэхэд нийгэмд тогтсон жендэрийн тэгш бус байдлын технологи ньтухайн нийгмийн зан үйл, шашны уламжлалаар дамжин нийгмийн ухамсартбат бөх болдог гэсэн жендэрийн соёлын онолын агуулга манай эмэгтэйчүүдийн дунд ч хэвшсэн, бат бэх ойлголт болсон нь харагдаж байна. Судалгаанд оролцож буй эмэгтэйчүүдийн өөрийнх нь хувьд улс төрд идэвхтэй оролцоотой байхад юу нөлөөлөхийг мэдэх зорилгоор асуухад дараах 3 хүчин зүйл гарсан.

Хүснэгт №7

Хэрвээтаулстөрдорохыгхүсвэл нөлөөлөх гол хүчин зүйлсийн талаар

д/д	Хүчин зүйлийн хариулт	Eigenvalues	Varimax	Cumulative explained proportion
1	Мөнгө	1,795	29,92	29,92
2	Гэрбүлийндэмжлэг	1,228	20,466	50,386
3	Намынхаръяалал	1,122	18,696	69,081
4	<i>Найзнөхөдхамтолныдэмжлэг</i>	<i>0,868</i>	<i>14,468</i>	<i>83,549</i>
5	<i>Боловсрол</i>	<i>0,81</i>	<i>13,496</i>	<i>97,044</i>
6	Улстөрийнтуршлага	0,177	2,956	100

Энд “Мөнгө” эмэгтэйчүүдийн улс төрд ороход нөлөөлөх гол хүчин зүйл гэж үзсэн ньорчин үеийн улс төр арилжааны шинж чанартай болж, мөнгө асар их нөлөөтэй болох нь харагдаж байна. Иймд монголын эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоог шийдвэр гаргах түвшинд хүргэхэд эдийн засгийн хөшүүрэг чухал гэдгийг харууллаа. Энэ хэсэгт хүчин зүйлийн шинжилгээний асуулгуудыг нас, боловсролоос хамаарах хүчин зүйлээр нь харьцуулан анализ хийж үзэхэд сонирхолтой дүгнэлтүүд гарсан. Судалгаанаас харахад эмэгтэйчүүдийн боловсрол ахих тусам нийгмийн харилцаа, шийдвэр гаргах үйл явц, шийдвэр оновчтой байх зэрэгт анхаарах, нөлөөлөх боломжоо илүү мэдэрч, бусад эмэгтэйчүүдээ дэмжих хандлага илэрч байна. Нөгөө талаар эмэгтэйчүүдийн боловсрол, нас ахих тусам нийгмийн харилцаанд иргэн хүний статустай, оролцоотой байх ёстой субъект гэж өөрсдийгөө илүү үнэлж байгаа нь харагдаж байна.

Хүснэгт №8

Эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцообагабайгааг та юутай холбож үзэж байна вэ?

Хүчин зүйлийн хариулт	Eigenvalues	Varimax	Cumulative explained proportion
Гэрбүлийндэмжлэгтааруу	3,082	61,641	61,641
Эмэгтэйчүүдөөрсдөөулстөрийгсонирхдоггүй	1,036	20,728	82,370
Эмэгтэйчүүд амбиц бага	0,520	10,403	92,773
Улс төрд мөнгө хэрэгтэй	0,214	4,286	97,059
Бие биенээ дэмжихгүй байна	0,147	2,941	100,000

Судалгаанаас үзэхэд эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоонд хамгийн чухал нөлөөлөх хүчин зүйл нь юуны өмнө эмэгтэйчүүд улс төрд сонгогчын байр сууринаас биш, төлөөлөх чадвартай сонгогдогч байх төлөвшлийг олгох нь чухал байна. Нөгөө талаас улс төрийн засаглалд эмэгтэйчүүдийн төлөөлөл бага байгаа нь нийгэмд сөрөг үр дагавартай байгааг эмэгтэйчүүдийн олонх хүлээн зөвшөөрч байна. Учир нь өнөөгийн Монголын эрчүүд давамгайлсан төр засгийн шийдвэрээс ардчилсан иргэний нийгмийн энэрэнгүй шинж буурсан, өөрийнхөө хүчинд итгэж амьдрах хатуу нөхцөлүүд тулгарч байгааг судалгааны үр дүн харуулж байна.

Дүгнэлт

Монголын эмэгтэйчүүд улс төрийн эрх мэдэл, засаглалыг хуваалцах эрх зүйн чадамжтай боловч бодит амьдрал дээр тэдний нийгэм, эдийн засгийн нөхцөл байдал, байр сууринд уламжлалт патриархийн шинж давамгайлсан хандлага хүчтэй хэвээр байна. Нэг талаас эмэгтэйчүүдийн улс төрд оролцох хувь хүний хандлага, улс төрийн талаарх үнэлэмж, мэдлэг нь сайн биш байна, нөгөө талаас нийгмийн сэтгэл зүй ч үүнд бэлэн биш байна.

Судалгаанд эмэгтэйчүүд улс төрийг бага сонирхдог гэсэн үр дүн гарсан нь олон зуун жилийн турш нийгмийн сэтгэл зүйд хэвшсэн эмэгтэйчүүд улс төрөөс хол байсан зан үйл, улс төрийн соёлтой холбоотой гэж үзэж болмоор байна. Мөн Монголын эмэгтэйчүүдийн нуруун дээрх гэр бүлийн ачааллаас төрийн хуваалцах чадамж сул, нийгмийн хамгааллын систем хангалтгүй байгаагийн илрэл гэж үзэж байна. Социализмын үеийн эмэгтэйчүүдийн талаарх бодлого, үр дүнгээс улбаалсан эмэгтэйчүүд гэр бүл, ажил албаа хамтад нь авч явахыг хичээдэг хэв маяг одоо ч харагдаж байна. Энэ хандлагыг феминизмийн онолчид үеэ өнгөрөөсөн хэв маяг гэж шүүмжлэлтэй хандаж, шинэ зууны хөгжил, техник технологийн дэвшил эмэгтэйчүүдийн сонголтыг өөрчилж шинэ дүр төрх, шинэ зан үйл эмэгтэйчүүдийн сонголтыг улам ихээр нэмэгдүүлж буйг А.Хахимын сонголтын онолд онцолсон байдаг. Тиймээс Монголын эмэгтэйчүүдийн хувьд гэр бүл, ажлын ачааллаа хамтад нь авч явна гэдэг нь эмэгтэйчүүд зав багатай учраас улс төрийн оролцоог дээшлүүлэх тухай ярихад саад болж байна. Өөрөөр хэлбэл эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоонд макро түвшиний хүчин зүйл болох нийгмийн хамгаалал, эдийн засгийн хүчин зүйл

зэрэг нь саад болсоор байна. Үүнийг өөрчлөхөд гэр бүлийн ачааллыг хөнгөлөх нийгмийн хамгааллын тогтолцоог төрөөс тууштай, тогтвортой сайжруулснаар эмэгтэйчүүд ямар нэг нөхцөлийг шаардаж биш, нөлөөлж хэрэгжүүлж чаддаг нийгмийн томоохон төлөөлөл болох зайлшгүй нөхцөл үгүйлэгдэж байна.

Эмэгтэйчүүд улс төрд оролцох чадамжаараа эрчүүдээс дутуугүй гэж үзэж байгаа учраас квот зэрэг тодорхой арга замыг хөшүүрэг болгон улс төрд төлөөллөө нэмэх нь оновчтой биш гэж ихэнх эмэгтэйчүүд үзжээ. Үүнийг чанарын судалгаагаар улс төрийн намын дэргэдэх эмэгтэйчүүдийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан, идэвхтэн, гишүүд нартай уулзаж тодруулахад судалгаанд оролцсон эмэгтэйчүүдээс өөр хандлагатай байсан. Тэд үзэхдээ эмэгтэйчүүд улс төрд оролцоход тусгай механизмыг ашиглахгүйгээр хүссэн үр дүнд хүрч чадахгүйгээс гадна, дараагийн эмэгтэйчүүддээ урам зориг өгөх гарцыг гаргаж чадахгүй юм. Улс төрд эмэгтэйчүүдийн төлөөллийг дээшлүүлэхэд квот нь хамгийн гол шийдвэрлэх нөлөөтэй арга зам гэж үзэж байсан. Үүнээс харахад жирийн эмэгтэй, улс төрд оролцож буй эмэгтэй нарын хооронд үзэл бодлын зөрүү байгаа нь квотын ач холбогдолын тухай таниулах, мөн эдгээр субъектүүдийн цаашдын хамтын ажиллагааг сайжруулах хэрэгтэй нь ажиглагдаж байна. Түүнчлэн Монголын эмэгтэйчүүд бие биенээ дэмжих хандлага улс төрд тод илэрч байгаа ч цаашдын чиг хандлагыг тогтвортой болгоход феминизмийн онол арга зүйд тулгуурласан танин мэдэхүйн болоод гэгээрүүлэх ач холбогдолтой үйл ажиллагаа дутагдаж байна. Гэсэн хэдий ч эмэгтэйчүүдийн нас, боловсролын түвшин ахих тусам улс төрийн талаарх төсөөлөл, үнэлэмж, чиг баримжаанд эерэгээр нөлөөлж улс төрийн оролцоог идэвхжүүлэх хүчин зүйл болж байгаа нь судалгаанаас харагдаж байна.

Ерөнхийд нь дүгнэхэд эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоог шилжилтийн шатнаас шийдвэр гаргах түвшиний оролцоонд хүргэхэд нийгэм, соёлын, эдийн засгийн хүчин зүйл нь саад болж буй нь харагдаж байна. Иймд макро түвшинд эмэгтэйчүүдийн талаарх уламжлалт соёлын хандлага, хөдөлмөр эрхлэлт дэх жендэрийн тусгаарлалтыг онцлон авч үзэж олон нийт, хувь хүний үзэл бодолд сэтгэлгээний өөрчлөлт хийх хэрэгтэй нь харагдаж байна. Ингэснээр эмэгтэйчүүдийн улс төрд хандах хандлагыг идэвхжүүлж, шийдвэр гаргах түвшний оролцоонд эмэгтэйчүүдийн байр суурь, нөлөөллийг нэмэгдүүлэх боломж байна.

Түүнчлэн судалгааны үр дүнд эмэгтэйчүүдийн улс төрийн оролцоо нь улс төрийн намын түвшинд хүрээд оролцоо, төлөөлөл нь багасаж байгаа нь институцийн хүчин зүйлийг нарийвчлан авч үзэх шаардлага гарч байна. Хэдийгээр Монголын төрөөс жендэрийн тэгш байдлын талаарх бодлого эрх зүйн орчин сайжирч байгаа ч улс төрийн оролцооны дундаас дээш түвшинд эмэгтэйчүүдийн төлөөлөл харилцан тэнцвэргүй байгаа нь микро түвшний судалгааг илүү тодорхой хийх нөхцөл харагдаж байна. Иймд цаашид улс төрийн намын бүтэц, бүрэлдэхүүнд эмэгтэйчүүдийг дэмжих арга замуудыг эрэлхийлж, томоохон кампанит ажлуудыг тогтвортой, шат дараалалтай хэрэгжүүлэх нь шийдвэр гаргах түвшний эмэгтэйчүүдийн оролцоог бодит хэрэгжилт болгож, улмаарнийт иргэдийн улс төрийн оролцоог дээшлүүлэх нэг алхам болно.

Ашигласан материал

1. David Marsh and Gerry Stoker.2010.*Theory and Methods in Political Science*.3rd ed.NY
2. Nordic Gender Institute.2011:1.Gender and power in the Nordic countries-with focus politics and business.
3. *Contemporary Issues and Ideas in Social Sciences*,2007.Journal
4. Randall, Vicky. 1982*Women and Politics*. London. Macmillan Press
5. Shelley Budgeon. 2011.*Third Wave of Politics of Gender in late Modernity*. 1th ed., London
6. Norden statistic year book . 2011
7. Laura Laubeova. 2002.*Gender and Political Equality in the Nordic Countries*.
8. Olesen,V.1994. *Feminisms and models of qualitative research*. In N.K.Denzin (Eds)Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks, CA:Sage.
9. “Жендерийн мэдрэмжтэй төсөв” сэдвийн хүрээнд хийгдсэн судалгаа. НҮБХХ. 2002 он
10. Шийдвэргаргахтүвшиндэхэмэгтэйчүүдийноролцооньталаархиолоннийтийнсанаабодол” судалгааныүрдүн. 2011оны 3сарын 4-ны тайланд
- 11.УИХ-ын сонгуулийн тухай хууль. 2011
- 12.Иргэний хууль. 2002